

Jan Twardy

Lekcjonarz mszalny podstawą kaznodziejskiej interpretacji problemów moralno-politycznych

Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne 48/2, 388-404

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. JAN TWARDY
Przemyśl

LEKCYONARZ MSZALNY PODSTAWĄ KAZNODZIEJSKIEJ INTERPRETACJI PROBLEMÓW MORALNO-POLITYCZNYCH

THE LECTIONARY FOR MASS AS A BASIS FOR INTERPRETATION OF MORAL AND POLITICAL ISSUES

ABSTRACT

Pismo Święte dotyczy wielu zagadnień, a w tym również problemów moralnych o charakterze społeczno-politycznym. Odzwierciedla to w pewnym stopniu Lekcjonarz mszalny, który zawiera między innymi teksty wyraźnie (explicite) lub niewyraźnie (implicite) wskazujące na te problemy. Autor artykułu dokonał próby podziału na te dwie grupy czytań biblijnych, zastrzegając się, że tego rodzaju rozróżnienie perykop może być dyskusyjne, chociaż przejrzyście uwydatnia omawiane zagadnienie. W Lekcjonarzu napotykamy bowiem na wiele innych tekstów o charakterze moralno-społecznym i politycznym, ale wybrano te, które lepiej wyrażają omawianą problematykę i mogą pomóc ludziom sprawującym władzę, politykom w kierowaniu się Objawieniem Bożym. Natomiast wykazy tekstów biblijnych powinny pobudzić kaznodziejów do wiernego i odważnego głoszenia słowa Bożego i aktualizowania go w konkretnych uwarunkowaniach życia społecznego i politycznego. Głosiciel słowa Bożego może jednak narazić się tym politykom, którzy szerzą laicki styl życia, a nawet pod presją swej władzy narzucają go innym. Jezus Chrystus jest najlepszym wzorem odważnego i bezkompromisowego głoszenia Ewangelii i udziela zbawczej mocy kaznodziejom, aby Go wiernie naśladowali.

The Holy Scripture concerns many issues, among them also moral problems of a social and political nature. The Lectionary for Mass reflects this fact to a certain extent – as it contains among others the texts that indicate directly (explicite) or indirectly (implicite) such problems. The author of the article attempted to divide the biblical readings into two groups explaining that such distinctions of the pericopes, although clearly emphasizing the discussed problem, may be controversial. The Lectionary contains also many other texts of moral, social and political nature – therefore those of them have been chosen which express the problem in a better way and may help people exercising power and politicians to find guidance in the Divine Revelation. It is worthy stressing that the lists of biblical texts should spur the priests to proclaim God's Word faithfully and courageously; the priests should also actualize it taking under consideration the specific social and political life conditions. The preacher of the Word of God may, however, fall into disfavour of with such politicians who promote the laic style of life and even impose it on others taking advantage of their power. Jesus Christ is the best example of courageous and uncompromising proclamation of the Good News and He grants the preachers salutary power that allows them to follow Him faithfully.

Katechizm Kościoła katolickiego poucza: „Jedynie religia w sposób Boski objawiona wyraźnie uznała w Bogu, Stwórcy i Odkupicielu, początek i przeznaczenie

człowieka. Kościół zachęca władze polityczne, by w swoich sądach i decyzjach opierały się na inspiracji płynącej z prawdy o Bogu i człowieku” (KKK 2244). Głosząc wiernie słowo Boże, czyniąc to w imieniu Kościoła, kaznodzieja, w pewnym stopniu, wyraźnie lub pośrednio (explicitie lub implicite) ocenia również postawy i zachowania moralno-polityczne wiernych¹. Dlatego można by powiedzieć, że interesujący nas problem tkwi we wzajemnym powiązaniu słowa Bożego i problemów politycznych. Przede wszystkim w świetle Objawienia Bożego, w oparciu o Pismo Święte i tradycję wiary Kościoła powinniśmy oceniać polityczne postawy i zachowania ludzi. Przy czym dla kaznodziei istotnym źródłem nauczania jest zreformowany po II Soborze Watykańskim Leksjonarz mszalny, który zawiera czytania przeznaczone na niedziele i święta oraz teksty biblijne związane ze sprawowaniem sakramentów i sakramentaliów. Dlatego też liturgia słowa stanowi punkt wyjścia w naszych rozważaniach. Chodzi nam o biblijne inspiracje w tłumaczeniu problemów moralno-politycznych w świetle tekstów z Leksjonarza mszalnego.

Pytamy zatem o to, które czytania biblijne występujące w liturgii upoważniają kaznodzieję do poruszania tematyki moralno-politycznej, pomagają w ocenie postaw i zachowań politycznych dokonywanej w świetle objawienia Bożego? Kiedy kaznodzieja może lub powinien ustosunkować się do tych problemów? Które perykopy wyraźnie lub pośrednio odnoszą się do postaw społeczno-politycznych? Można by to zagadnienie omawiać chronologicznie, w oparciu o kolejność czytań w roku liturgicznym, ale ze względu na nieuniknione powtórzenia zajmiemy się wybranymi tekstami biblijnymi lub ich grupami, co także znajdzie swój wyraz w osobnych tabelach.

1. Teksty biblijne z Leksjonarza mszalnego wyraźnie wskazujące na problemy moralno-polityczne

Papież Jan Paweł II napisał: „Równocześnie pilnym i odpowiedzialnym zadaniem świeckich jest dawanie świadectwa tym wartościom ludzkim i ewangelicznym, które posiadają wewnętrzny związek z działalnością polityczną, jak wolność,

¹ Pomocne będą następujące publikacje: *Ojciec święty Jan Paweł II. O polityce*, wstęp i oprac. P. Słabek, Kraków 2001; *Katechizm Kościoła katolickiego*, Poznań 2002, nr 2244-2246, 2254-2257 (s. 722; Indeks rzeczowy: polityka); A. Zwoliński, *Katolik a polityka*, Kraków 1999; *Katolicyzm społeczny a Polska współczesna. III Tydzień społeczny, 13-18 maja 1996 r. Przemówienia i referaty*, Warszawa 1997 (s. 23-85; Demokracja – polityka i inne artykuły); *Słownik katolickiej nauki społecznej*, red. W. Piwowarski, Warszawa 1993, s. 133, 201-203; F. D’Agostino, G. Giorello, *Kościół a polityka*, Kraków 2011, s. 5-6; M. Zięba, *Dylematy chrześcijańskiej polityki*, „Chrześcijaństwo. Świat. Polityka” 2,11 (2010), s. 8-17; J. Grossfeld, *Kilka uwag o losie chrześcijanina w polityce*, „Chrześcijaństwo. Świat. Polityka” 2,11 (2010), s. 4-7; P. Mazurkiewicz, *Wyzwania, jakie stają przed chrześcijaninem biorącym udział w polityce*, „Chrześcijaństwo. Świat. Polityka” 2,11 (2010), s. 27-37; *Politik und Moral. Ergebniss einer Umfrage*. „Theologisch-praktische Quartalschrift” 135,3 (1987), s. 262-267; A. Baumgartner, *Politische Ethik*, w: *Lexikon für Theologie und Kirche*, Freiburg 1999³ [dalej: LThK], Bd. 8, k. 389-391; J.B. Metz, *Politische Theologie*, LThK, Bd. 8, k. 392-394; B. Wacker, *Politische Theologie*, w: *Neues Handbuch theologischer Grundbegriffe*, Bd 3, s. 379-391.

sprawiedliwość, solidarność, wierne i bezinteresowne oddanie sprawie wspólnego dobra, prosty styl życia, preferencyjna opcja na rzecz ubogich i najmniejszych. Wymaga to, aby byli coraz bardziej ożywieni duchem rzeczywistego uczestnictwa w życiu Kościoła i coraz lepiej znali jego naukę społeczną. W pełnieniu tego zadania stałym wsparciem będzie dla nich bliskość wspólnot chrześcijańskich i ich pasterzy” (*Christifideles laici* 42).

Słowo Boże odnosi się do każdego człowieka i do całej jego działalności, w tym także dotyczy aktywności politycznej. Dlatego kaznodzieja może czerpać inspiracje społeczno-polityczne z tekstów biblijnych zawartych w Lekcjonarzu. Zadaniem pasterzy Kościoła, a w tym również kaznodziejów, jest między innymi odpowiednie formowanie postaw wiernych wobec polityki i przygotowywanie ich do sprawowania władzy zgodnie z Ewangelią. Głównym źródłem tej formacji jest słowo Boże, a w szczególności obficie zastawiony jego stół (*Dei Verbum* 35, 1), lekcjonarz liturgiczny, który zawiera w sumie kilkaset czytań ze Starego i Nowego Testamentu. Warto zatem spojrzeć na te teksty pod kątem ich znaczenia dla działalności moralno-politycznej człowieka. Ogólnie można stwierdzić, że zawarte są tam teksty, które wyraźnie (explicite) lub pośrednio (implicite) odnoszą się do aktywności moralno-politycznej człowieka.

W siedmiu tomach Lekcjonarza mszalnego napotykamy najpierw na kilkanaście tekstów biblijnych, które wyraźnie inspirują do moralnej oceny polityki. Takim tekstem jest Ewangelia na 29 niedzielę zwykłą roku A (Mt 22,15-21), w której na pytanie faryzeuszy: „Czy wolno płacić podatek cesarowi, czy nie?” (Mt 22,17), Chrystus odpowiada: „Oddajcie więc cesarowi to, co należy do cesarza, a Bogu to, co należy do Boga” (Mt 22,21). W oparciu o tę Ewangelię można powiedzieć słuchaczom o ich obowiązkach wobec władzy państwowej, które nie powinny jednak kolidować z obowiązkami wobec Boga, od którego pochodzi wszelka władza². Wzorem posłuszeństwa władzy państwowej są Józef i Maryja, którzy udają się na spis ludności, przemierzając długą drogę z Nazaretu do Betlejem (Boże Narodzenie, Msza w nocy: Łk 2,1-14). Natomiast Jezus Chrystus każe zapłacić podatek, gdy mówi do Piotra: „Żebyśmy jednak nie dali im powodu do zgorzenia, idź nad jezioro i zarzuć wędkę. Weź pierwszą złowioną rybę, a gdy otworzysz jej pyszczek, znajdziesz statera. Weź go i daj im za Mnie i za siebie” (Mt 17,27; pon. 19 tydz. zw.). Pomocny może być także tekst z listu świętego Pawła o posłuszeństwie wobec władzy (Tt 3,1), który przypada w środe 32 tygodnia zwykłego roku B. Nie występują jednak w lekcjonarzu takie teksty związane z władzą świecką, jak: „Każdy niech będzie poddany władzom, sprawującym rządy nad innymi. Nie ma bowiem władzy, która by nie pochodziła od Boga, a te, które są, zostały ustanowione przez Boga. Kto więc przeciwstawia się władzy – przeciwstawia się porządkowi Bożemu” (Rz 13,1-2); „Bądźcie poddani każdej ludzkiej zwierzchności ze względu na Pana: czy to królowi jako mającemu najwyższą władzę, czy to

² Zob. K. Romaniuk [i in.], *Komentarz praktyczny do Nowego Testamentu*, t. 1, Poznań – Kraków 1999, s. 133-134; M. Czajkowski, *Funkcja proroczy-krytyczna Kościoła przepowiadającego w świetle Biblii*, „Materiały Problemowe” 18,10 (1986), s. 96-97.

namiestnikom jako przez niego posłanym celem karania złoczyńców, udzielania zaś pochwały tym, którzy dobrze czynią” (1P 2,13-14).

W kaznodziejstwie trzeba również wykazywać, że Bóg ma najwyższą władzę, Chrystus panuje na wieki (Łk 1,26-38; 25 III; Mt 28,16-20; 6 II). Natomiast władza ludzka pochodzi od Boga i należy ją odpowiedzialnie sprawować. Pan Jezus mówi do Piłata: „Nie miałbyś żadnej władzy nade Mną, gdyby ci jej nie dano z góry” (J 19,11; Wielki Piątek). Hymn *Magnificat* wskazuje na to, że Bóg jest Panem wszystkich ludzi, „strąca władców z tronu, a wywyższa pokornych” (Łk 1,52; 31 V). O panowaniu Chrystusa mówi często czytana Ewangelia o zwiastowaniu (Łk 1,26-38) przeznaczona na święta i wspomnienia maryjne³. Święty Paweł pisze: „A jednak głosimy mądrość między doskonałymi, ale nie mądrość tego świata ani władców tego świata, [zresztą] przemijających” (1 Kor 2,6; 14 XII św. Jana od Krzyża; msze wspólne o doktorach Kościoła).

Ze Starego Testamentu kaznodzieja ma do dyspozycji wiele perykop, a szczególnie zawierający treści moralno-polityczne rozdział 36 z Księgi proroka Jeremiasza. Jeremiasz upomina króla Jojakima; czyni to roztropnie, bo wie, że czeka go za to prześladowanie, dlatego sam nie udaje się do króla, lecz wysłał swego sługę (Jer 36,17-32). Jednak żadna perykopa z tego rozdziału nie występuje w siedmiu tomach Lekcjonarza i w tekstach przeznaczonych do sprawowania obrzędów błogosławieństw.

W Nowym Testamencie Jezus Chrystus poniekąd działa jak znakomity „polityk”, wie, że czeka go śmierć, że wrogowie czyhają na jego życie, ale ponieważ jeszcze nie nadeszła jego godzina (J 7,30), usuwa się na inne miejsce (Mt 4,12; J 6,15). Oto typowy tekst: „Tego więc dnia postanowili Go zabić. Odtąd Jezus już nie występował otwarcie wśród Żydów, tylko odszedł stamtąd do krainy w pobliżu pustyni, do miasta zwanego Efraim, i tam przebywał ze swymi uczniami” (J 11,53-54; sobota 5 tydz. Wielkiego Postu).

Polityczną wymowę ma proces Jezusa przed Piłatem⁴. Żydzi udają się do władzy świeckiej, prowadzą Jezusa do Piłata, posługują się przy tym kłamliwymi zarzutami o charakterze politycznym, mówiąc o Chrystusie: „Stwierdziliśmy, że ten człowiek podburza nasz naród, że odwodzi od płacenia podatków cesarowi

³ Np. NMP Różańcowej (7 XI), NMP Matki Miłosierdzia (16 XI), Niepokalane Poczęcie NMP (8 XII).

⁴ Zob. M. Galizzi, *Jezus ofiarą władzy. Ewangelia według św. Łukasza*, t. 3, Warszawa 1988, s. 80-93. Już sam tytuł: *Jezus ofiarą władzy* pozwoli nam odkryć w przeznaczeniu Jezusa los, tj. „mękę niejednego chrześcijanina poddanego na przestrzeni wieków prześladowaniu i rzezi przez władców świata” – tamże, s. 8. „Łukasz w szczególności próbuje przedstawić Jezusa jako męczennika, skazanego bez powodu przez władców tego świata” – tamże, s. 87. „Niepodważalny jest polityczny wydźwięk opowiadania Łukaszwego. Oskarżający unikają jakiegokolwiek odcienia religijnego i typowo żydowskiego. Przedstawiają Jezusa wyłącznie jako opozycjonistę wobec praw imperium: jest rewolucjonistą, występuje przeciwko podatkom, deklaruje się Królem-Mesjaszem (23,2). Piłat nie może nie interesować się podobnymi zarzutami i wprowadza pewien rodzaj przesłuchania oskarżonego, ale jego natychmiastowa konkluzja zdumiewa: «Nie znajduję żadnej winy w tym człowieku» (23,4) (...) uwalnia Barabasza, z pewnością winnego, a skazuje Jezusa (...) Jezus, chociaż niewinny, stał się przeszkodą do utrzymania spokoju wśród ludu, dlatego też lepiej było Go usunąć” – tamże, s. 87-88.

i że siebie podaje za Mesjasza – Króla” (Łk 23,2). Oskarżyciele szantażują Piłata, mówiąc: „Jeżeli Go uwolnisz, nie jesteś przyjacielem cezara” (J 19,12). Piłat zaś lęka się tłumu (J 19,8), a oddalając swoją decyzję, wysłał Chrystusa do Heroda, przy czym Ewangelista zaznacza: „W tym dniu Herod i Piłat stali się przyjaciółmi. Przedtem bowiem byli z sobą w nieprzyjaźni” (Łk 23,12). W końcu Piłat dla „świętego spokoju” ulega dostojnikom żydowskim, wydaje niesprawiedliwy wyrok na Zbawiciela, umywa ręce (Mt 27,24). Można więc w homiliach na niedzielę Palmową i Wielki Piątek lub w kazaniach pasyjnych powiedzieć o grze politycznej religijnych przywódców żydowskich i Piłata, podkreślić, że w dziejach ludzkości i współcześnie mają miejsce podobne wydarzenia i procesy.

Pierwsze czytanie na 11 niedzielę zwykłą roku C, zaczerpnięte z 2 Księgi Samuela (12,1.7-10.13), mówi o tym, że prorok Natan upominał króla Dawida. Tekst może wskazywać na sposób odnoszenia się podwładnych (obywateli) do władzy świeckiej (państwowej), a także na potrzebę jej rzeczowej krytyki. Kapłan pouczy wiernych o potrzebie wytykania błędów przedstawicielom władzy świeckiej, co jednak należy czynić w sposób taktowny, dyskretnie, najpierw w cztery oczy. Za odważne mówienie prawdy, upominanie króla Sedecjasza znalazł się w więzieniu prorok Jeremiasz (Jr 38,4-6,8-10; 20 niedz. zw. C). Podobnie cierpiał święty Jan Chrzciciel za to, że upominał króla Heroda, za jednoznaczna i mężną postawę poniósł śmierć męczeńską (28 VIII, t. VI; Mk 1,14-20; 3 niedz. zw. B). Moralno-polityczną wymowę może mieć także Ewangelia o upomnieniu braterskim (Mt 18,15-20; 23 niedz. zw. A) i podobnie inne teksty wskazujące na obowiązek wykazywania błędu (2 Tm 3,14-4,2; 29 niedz. zw. C) czy ostrzegania człowieka występnego (Ez 33,7-9; 23 niedz. zw. A). Trzeba zatem w homiliach mówić o obowiązku pouczenia i upominania każdego człowieka, a jeżeli zajdzie potrzeba – również i władzy, co wymaga roztropności i taktu (Kol 1,24-28; 16 niedz. zw. C).

Król Salomon jest przykładem władcy, który prosi Boga o mądrość, czyli umiejętność sprawiedliwego sądzenia ludzi, odróżniania dobra od zła (1 Krl 3,5.7-12; 17 niedz. zw. A; 1 Krl 8,41-43; 9 niedz. zw. C). Dlatego należy zwracać uwagę na tę cechę kandydatów do sprawowania władzy i przywódców politycznych. Pouczające są słowa z Księgi Mądrości: „Ocenilem ją wyżej [mądrość] nad berła i trony i w zestawieniu z nią za nic uznałem bogactwa” (Mdr 7,8; 28 niedz. zw. B). Papież Benedykt XVI, przemawiając 22 września 2011 roku w Bundestagu w Berlinie powiedział: „Pozwólcie państwu, że rozpocznę swe refleksje na temat podstaw prawa od małej powieści zaczerpniętej z Pisma Świętego. Jak opowiada Pierwsza Księga Królewska, Bóg powiedział młodemu królowi Salomonowi, że z okazji jego wstąpienia na tron spełni jakąkolwiek jego prośbę. O co poprosi młody władca w tych okolicznościach? O powodzenie, bogactwo, długie życie, o uwolnienie od nieprzyjaciół? O nic takiego nie poprosi. Prosi natomiast: «Racz (...) dać Twemu słudze serce rozumne do sądzenia Twego ludu i rozróżniania dobra od zła» (1 Krl 3,9). W tym opowiadaniu Biblia chce nam wskazać, co w ostateczności winno być ważne dla polityka. Jego ostatecznym kryterium i podstawą jego pracy jako polityka nie powinien być sukces ani tym bardziej korzyść materialna. Polityka musi być działaniem

na rzecz sprawiedliwości i tworzeniem w ten sposób podstawowych przesłanek dla pokoju. Oczywiście polityk będzie szukał sukcesu, bez którego nie byłoby możliwe ostateczne działanie polityczne. Sukces podporządkowany jest jednak kryterium sprawiedliwości, woli przestrzegania prawa i znajomości prawa”⁵.

Drugie czytanie na 25 niedzielę zw. roku C i na poniedziałek 24 tyg. zw., z Listu świętego Pawła do Tymoteusza zawiera zachętę: „Polecam więc przede wszystkim, by prośby, modlitwy, wspólne błagania, dziękczynienia odprawiane były za wszystkich ludzi: za królów i za wszystkich sprawujących władzę, abyśmy mogli prowadzić życie ciche i spokojne z całą pobożnością i godnością” (1 Tm 2,1-2). Celowość tej modlitwy wynika między innymi z prawdy, że cały świat jest pod panowaniem Boga, od Niego pochodzi wszelka władza i należy ją dobrze sprawować. Słusznie zatem w mszalnej modlitwie wiernych występują nieraz prośby za rządzących państwami. Na odpowiedzialność za charyzmat władzy wskazuje również tekst: „Komu wiele dano, od tego wiele wymagać się będzie, a komu wiele zlecono, tym więcej od niego żądać będą” (Łk 12,32-48), który czytamy w 19 niedz. zw. roku C. Czasem trzeba wytknąć swoistą arogancję i nieuczciwość tym przywódcom, którzy przed wyborami obiecywali „złote góry” swoim zwolennikom, ale później nie spełnili tych obietnic.

Osoby sprawujące władzę powinny służyć społeczeństwu, narodowi i państwu, mają odnosić się do ludzi z miłością i szacunkiem. Jezus Chrystus mówi: „Wiecie, że ci, którzy uchodzą za władców narodów, uciskają je, a ich wielcy dają im odczuć swą władzę. Nie tak będzie między wami. Lecz kto by między wami chciał się stać wielkim, niech będzie sługą waszym” (Mk 10,35-45; 29 niedz. zw. B). Dobrze pojęta władza to służba, ministerstwo to urząd, który ma służyć ludziom, a minister to sługa narodu, państwa i ojczyzny.

Skoro władza służy społeczeństwu, to powinna jednoczyć ludzi, być wzorem troski o dobro wspólne i pobudzać do niej obywateli. Wzorem jedności społecznej jest Mistyczne Ciało Chrystusa, w którym „nie ma już Żyda ani poganina, ani niewolnika, ale wszyscy są kimś jednym w Chrystusie Jezusie” (Ga 3,26-29), co czytamy w 12 niedzielę zw. roku C. Podobne słowa występują w 18 niedzielę zw. roku C (Kol 3,1-5.9-11). Pisząc o polityce, dawniejsi homileci polscy powoływali się na: 1 Kor 2,6 i Ga 3,26⁶. Wzorem jest święty Paweł, który troszczył się i to, by nie było w Kościele rozłamów (1 Kor 1,10-13.17), gdyż w Ciele Mistycznym jedni drugich potrzebują (3 niedz. zw. C). Dlatego apostoł zabiega o to, aby wśród chrześcijan nastąpiła jedność (2 Kor 9,7-9.13; 13 niedz. zw. B). Stąd kaznodzieja będzie pobudzał władzę świecką do troski o jedność narodu i społeczeństwa, gdyż Chrystus zburzył mur wrogości i ciągle jednoczy ludzi (Fl 2,13-15), o czym czytamy w 16 niedz. zw. roku B.

Kaznodzieja może także umiejętnie przeciwstawiać się napastliwym międzypartyjnym walkom, które nie budują jedności w narodzie i społeczeństwie.

⁵ Benedykt XVI, *Serce rozumne. Refleksje na temat podstaw prawa. Przemówienie w Bundestagu* (22.09.2011), „L'Osservatore Romano”, wyd. pol. 10-11 (2011), s. 38-39.

⁶ J. Krukowski, *Teologia pasterska katolicka*, Przemyśl 1869, s. 139.

Inspirując słuchaczy do kulturalnego dialogu opartego na prawdziwej miłości bliźniego, posłuży się przestrożą z Listu do Galatów: „A jeśli u was jeden drugiego kąsa i pożera, baczcie, byście się wzajemnie nie zjedli” (Ga 5,1.13-18; 13 niedz. zw. C). Król Dawid, chociaż miał okazję, nie zabił swojego wroga, śpiącego Saula, bo wiedział, że „Pan nagradza człowieka za sprawiedliwość i wierność” (1 Sm 26,23; 7 niedz. zw. C). Natomiast w 8 niedzielę zw. roku C kaznodzieja może powiedzieć słuchaczom, że każdy polityk czy człowiek sprawujący władzę powinien najpierw dostrzegać wady u siebie, wyrzucać belkę ze swego oka (Łk 6,39-45).

Opierając się na encyklice Benedykta XVI *Caritas in veritate*, homileta zwróci uwagę na to, że w polityce konieczne jest umiłowanie prawdy; powinni kierować się nią ludzie sprawujący władzę, wystrzegać się kręctw, szkodliwej propagandy i kłamstwa. Kapłan posłuży się przy tym perykopą z 6 niedz. zw. roku A (Mt 5,17-37), która zawiera słowa: „Niech wasza mowa będzie: Tak, tak; nie, nie. A co nadto jest, od Złego pochodzi” (Mt 5,37) i innymi tekstami biblijnymi, które wzywają do mówienia prawdy. Pierwowzorem jest sam Chrystus, w którym nie było „tak i nie” (2 Kor 1,18-22; 7 niedz. zw. B), a za głoszoną prawdę poniósł śmierć na krzyżu (J 18,37-38; Wielki Piątek). Przysłowie poucza: „Prawda jak oliwa na wierzch wypływa”, a kłamstwo obraca się przeciw oszustom, również i takim, którzy sprawują władzę. Nie chodzi zatem o to, aby kaznodzieja atakował polityków, walczył z nimi, ale istotne jest, aby wskazywał, że wszystkich ludzi obowiązuje jedno i niezmiennie prawo Boże. Dlatego będzie wychowywał słuchaczy w duchu umiłowania prawdy i odpowiedzialności za słowo.

Friedrich Winter zwraca uwagę na szereg tekstów biblijnych, które mają wymowę społeczno-polityczną, a mianowicie są to perykopy odnoszące się do: obowiązku płacenia podatków (Mt 22,15-22), posłuszeństwa wobec władzy świeckiej (Rz 13,1-13; 1 P 2,11-17), modlitwy za sprawujących władzę (1 Tm 2,1-8), wolności (Ga 5,1-5; 5,13), przykazania miłości bliźniego (Rz 13,8-10; Łk 10,25-37), obrony uciśnionych (Ps 9,10), sierot (Ps 82,3) i ubogich (Jer 22,16) oraz pamięci o nich (Ga 2,10)⁷.

Należy również zaznaczyć, że nie występują w lekcjonarzu niektóre teksty biblijne dotyczące problemów moralno-politycznych, na przykład perykopy, które mówią o obowiązku posłuszeństwa władzy świeckiej (Rz 13,1-13) czy ludzkiej zwierzchności (1P 2,11-17).

Chcąc uwydatnić przeprowadzone rozważania, dla przejrzystości zamieszczamy w osobnej tabeli zestawienie tekstów biblijnych z Lekcjonarza mszalnego. Zaznaczyć jednak należy, że tabela nie zawiera kompletnego wykazu tekstów, ale ich wybór, tym bardziej że autor artykułu nie jest biblistą i nie specjalizuje się w moralno-politycznym aspekcie teologii, ale kieruje się założeniami homiletycznymi i potrzebami kaznodziejskimi. Dlatego bierze pod uwagę treści odnoszące się do życia społeczno-politycznego.

⁷ F. Winter, *Die Predigt*, w: *Handbuch der Praktischen Theologie*, red. H. Ammer [i in.], Berlin 1974, s. 300-301.

Tabela 1. Czytania biblijne wyraźnie (explicite) wskazujące na problemy moralno-polityczne

Tekst biblijny	Cytat z perykopy	Temat	Lekcjonarz
Mt 22,15-21	„Oddajcie więc cesarowi to, co należy do cesara, a Bogu to, co należy do Boga” (Mt 22, 21)	Obowiązki wobec władzy świeckiej	29 niedz. zw. A
Opisy męki Chrystusa	„...że ten człowiek podburza nasz naród, że odwodzi od płacenia podatków cesarowi...” (Łk 23,2)	Mesjasz polityczny? „Umęczon pod Poncjuszem Piłatem”	N. Palmowa W. Piątek
Męka Chrystusa J 18,28–19,16	„Nie miałbyś żadnej władzy nade Mną, gdyby ci jej nie dano z góry (...) Jeżeli Go uwolnisz, nie jesteś przyjacielem cesara...” (J 19,11-12)	Władza Piłata a zbawcze plany Boga	W. Piątek t. VII, s. 433
Łk 1,39-56	„...strąca władców z tronu, a wywyższa pokornych” (Łk 1,52)	Najwyższa władza Boga	31 V Msza dziękczynna, t. VII, s. 383
2 Sm12,1.7-10.13	„Natan oświadczył Dawidowi: «Ty jesteś tym człowiekiem (...) Zabijeś mieczem Chetytę Uriasza...»” (2 Sm 12,9)	Upominanie ludzi sprawujących władzę	11 niedz. zw. C Obrzędy pokuty, s. 83 Obrzędy błog. II, s. 61
Ez 33,7-9	„Jeśli jednak ostrzegłeś występnego...” (Ez 33,9)	Obowiązek upominania bliźnich	23 niedz. zw. A
Kol 1,24-28	„Jego to głosimy, upominając każdego człowieka...” (Kol 1,28)		16 niedz. zw. C
Rz 12,1-13	„...bądź dar upominania dla karcenia...” (Rz 12,8)		Msza w dniu śl. zakonnych, t. VII, s. 190
Mk 1,14-20	„Gdy Jan został uwięziony...” (Mk 1,14)	Heroiczna postawa upominającego	3 niedz. zw. B 28 VIII, Męcz. św. Jana Chrzciela
Mk 6,17-29	„Jan bowiem wypominał Herodowi: «Nie wolno ci mieć żony twego brata»” (Mk 6,18)		

Mk 10,35-45	„Wiecie, że ci, którzy uchodzą za władców narodów, uciskają je, a ich wielcy dają im odczuć władzę (...) Lecz kto by między wami chciał stać się wielki, niech będzie sługą waszym” (Mk 10,42-43)	Władza – panowanie czy służba?	29 niedz. zw. B
Ef 2,13-18	„On, który obie części [ludzkości] uczynił jednością, bo zburzył rozdziałając je mur wrogości” (Ef 2,14)	Staranie o jedność narodu, ludzkości, społeczeństwa	Msza o tajemnicy krzyża, t. VII, s. 423
Łk 12,32-48	„Komu wiele dano, od tego wiele wymagać się będzie, a komu wiele zlecono, tym więcej od niego żądać będą” (Łk 12,48)	Odpowiedzialność sprawujących władzę	19 niedz. zw. C
Ga 5,1.13-18	„A jeśli jeden drugiego kąsa i pożera, baczcie, byście się wzajemnie nie zjedli” (Ga 5,15)	Nienawiść w życiu społecznym	13 niedz. zw. C
Mi 4,1-4	„Będzie rozjemcą między licznymi ludami (...) i przekują miecze swe na lemiesz...” (Mi 4,3)	Troska o pokój i pojednanie	Msza w czasie wojny i niepokoju, t. VII, s. 309
Rdz 4,3-10	„Krew twego brata głośno woła do Mnie z ziemi” (Rdz 4,10)	Zbrodnia owocem nienawiści	Msza w czasie wojny i niepokoju, t. VII, s. 308
Ga 5,17-26	„...jakie uczynki rodzą się z ciała: (...) nienawiść, spór, zawiść...” (Ga 5,19)	Źródła niepokoju w społeczeństwie	Msza w czasie wojny i niepokoju, t. VII, s. 312
1 Krl 3,5.7-12	Modlitwa Salomona o mądrość	Modlitwa o dar mądrości dla sprawujących władzę	17 niedz. zw. A Msza za chorych, t. VII, s. 373
Mdr 7,7-11	„Przeniosłem mądrość nad berła i trony, w porównaniu z nią za nic uznałem bogactwa” (Mdr 7,8)	Znaczenie daru mądrości w sprawowaniu władzy	28 niedz. zw. B

1 Kor 2,1-10	„...nie mądrość tego świata ani władców tego świata [zresztą] przemijających” (1Kor 2,6)	Trwała mądrość krzyża a przemijająca mądrość ludzka	Obrz. błóg. II, s. 350
1 Krl 8,41-43	„Również i cudzoziemca, który nie jest z Twego ludu (...) Ty w niebie, miejscu Twego przebywania, wysłuchaj...” (1Krl 8,41.43)	Cudzoziemiec jako bliźni	9 niedz. zw. C
Mt 5, 17-37	„Niech wasza mowa będzie: Tak, tak; nie, nie. A co nadto jest, od Złego pochodzi” (Mt 5,37)	Obowiązek mówienia prawdy	6. niedz. zw. A
2 Kor 1,18-22	„...w tym, co do was mówię, nie ma równocześnie «tak» i «nie»” (2Kor 1,18)	Władza jako służba prawdzie	7 niedz. zw. B
Ga 3, 26-29 Kol 3,1-5,9-11	„Nie ma już Żyda ani poganina, nie ma już niewolnika ani człowieka wolnego (...) wszyscy bowiem jesteście kimś jednym w Chrystusie Jezusie” (Ga 3,28) „A tu już nie ma Greka ani Żyda (...) barbarzyńcy, Scyty, niewolnika, wolnego...” (Kol 3,11)	Kościół wzorem jedności dla instytucji państwowych	12 niedz. zw. C 18 niedz. zw. C
1 Tm 2,1-8	„Zalecam modlitwy za wszystkich ludzi, za królów, za sprawujących władzę, byśmy mogli prowadzić życie ciche i spokojne...” (1Tm 2,1-2)	Obowiązek modlitwy za sprawujących władzę	25 niedz. zw. C 24 t. zw. pon. Obrz. bł. II, s. 197

Widzimy więc, że w Lekcjonarzu mszalnym jest wiele tekstów, z których kaznodzieja może korzystać w uwydatnianiu roli różnych stopni władzy państwowej, partii politycznych oraz zadań, które przed nimi stoją, a także aby polityków przestrzec przed niewłaściwościami i wezwać do nawrócenia.

2. Teksty biblijne z Lekcjonarza mszalnego pośrednio (implicite) dotyczące problemów moralno-politycznych

O ile łatwiej było wyszukać teksty biblijne, które wyraźnie i wprost dotyczą problemów moralno-politycznych, to trudniej jest wskazać na perykopy, które

pośrednio odnoszą się do tej dziedziny działalności człowieka. Spróbujmy zatem zwrócić uwagę na niektóre grupy perykop. Częstym tematem biblijnym jest prawo, które Bóg daje ludziom i nakazuje je wypełniać (Pwt 4,1-2.6-8; 22 niedz. zw. B), a także utrwała jego panowanie na ziemi (Iz 42,1-4, 6-7; święto Chrztu Pańskiego). Psalmista sławi Prawo zawarte w przykazaniach Bożych, mówi, że mieszka ono w jego sercu (Ps 40,9; 2 niedz. zw. B), miłuje je (Ps 119; 17 niedz. zw. A), znajduje w nim upodobanie (Ps 1,1-2; 6 niedz. zw. C), a także prosi o łaskę przestrzegania go (Ps 119; 6 niedz. zw. A). Podobnie jak dla Izraela Prawo było fundamentem życia społecznego (Pwt 4,1-2.6-8; 22 niedz. zw. B), tak i dzisiaj prawo Boże, które objawił Chrystus, jest podstawą ładu w życiu narodu i państwa, źródłem porządku moralnego, opartego na miłości bliźniego (Rz 13,8-10; 23 niedz. zw. A)⁸.

Przykazania Boże są ważnym tematem biblijnym, który ma silny związek z działalnością moralno-polityczną i społeczną. Czytania liturgiczne, które wskazują na potrzebę zachowywania przykazań, nawet najmniejszych, występują w dwie niedziele roku A (Mt 5,17-37; 6 niedz. zw. A; Mt 5,38-48; 7 niedz. zw. A) i w jedną niedzielę zwykłą roku B (Mt 10,17-30; 28 niedz. zw. B. Przy tej okazji homileta przypomniał wiernym, że prawdziwy porządek społeczny opiera się na prawie Bożym, a przez to uwydatni rolę poszczególnych przykazań, zaznaczając, że parlamentarzyści i politycy różnie je interpretują. O. Maciej Zięba OP, pisząc o aplikacji poszczególnych przykazań do polityki, zauważył: „...podkreślmy: korupcja to największe zło w życiu społecznym. Tworzy bowiem społeczeństwo antyobywatelskie, oducza ludzi szacunku dla prawa i instytucji państwowych, dyskryminuje jednostki twórcze i ambitne, preferując układy mafijne. Co więcej, ma naturalną tendencję do rozrostu, posiada rakotwórczy charakter. Znaczy to, że bez aktywnego przeciwdziałania atakuje ona całość życia politycznego, a nawet szerzej całość życia społecznego”⁹.

Z przypowieści o nieuczciwym rządcy (Łk 16,1-13; 25 niedz. zw. C) wiemy, że nie może człowiek zarazem służyć Bogu i mamonie, co także stanowi przestrożę dla ludzi zaplątanych w korupcję. Ciągłe aktualne są słowa Chrystusa: „Nikt nie może dwom panom służyć. Bo albo jednego będzie nienawidził, a drugiego – miłował; albo z jednym będzie trzymał, a drugim wzgardzi” (Mt 6,24-34; 8 niedz. zw. A). Stąd też społeczno-polityczna służba władzy świeckiej nie powinna kolidować ze służbą Bogu samemu.

Sprawiedliwość jest częstym tematem, który występuje w wielu czytaniach i psalmach responsoryjnych. Sam Bóg jest sprawiedliwy (Ps 92; 11 niedz. zw. B; Ps 85; 15 niedz. zw. B; Ps 145; 17 niedz. zw. B; 18 niedz. zw. A), objawia swoją sprawiedliwość (Ps 98; 28 niedz. zw. C), sprawiedliwie rządzi ludami (Ps 96; 2 niedz. zw. C; Mdr 12,13.16-19; Ps 67; 20 niedz. zw. A). Bóg miłuje prawo i sprawiedliwość (Ps 33; 29 niedz. zw. B), uciśnionym wymierza sprawiedliwość (Ps 146; 23 niedz. zw. A; 4 niedz. zw. C), karmi głodnych, ochrania sierotę i wdowę (Ps 146;

⁸ Stąd liczne teksty na temat miłości bliźniego, np. Przypowieść o miłosiernym samarytaninie – tamże.

⁹ M. Zięba, *Dylematy...*, s. 16.

26 niedz. zw. C). Dlatego ludzie powinni szukać sprawiedliwości (So 2,4; 3,12-13; 4 niedz. zw. A), postępować sprawiedliwie, a brzydzić się wszelką niesprawiedliwością, „nie dać się przekupić przeciwko niewinnemu” (Ps 15; 22 niedz. zw. B). Chrystus mówi: „Odstąpcie ode Mnie wszyscy, którzy dopuszczacie się niesprawiedliwości!” (Łk 13,27; 21 niedz. zw. C). Człowiek, który żyje prawdziwą miłością, „nie cieszy się z niesprawiedliwości” (1 Kor 13,13; 4 niedz. zw. C), nie może działać w myśl słów: „Zróbmy zasadzkę na sprawiedliwego, bo nam niewygodny, sprzeciwia się naszym prawom, wypomina nam błędy naszych obyczajów” (Mdr 2,12.17-20; 25 niedz. zw. B); „donieśmy na niego, może da się zwieść” (Jr 20,10-13; 12 niedz. zw. A). Te i inne teksty może kaznodzieja wykorzystywać, aby uwydatnić znaczenie prawa i sprawiedliwości w społeczeństwie, narodzie i państwie, aby podkreślić, że fundamentem ładu społecznego jest prawo Boże i oparte na nim prawo stanowione przez ludzi.

Odpowiedzialny duszpasterz będzie nieraz przypominał wiernym, że polityk ma dążyć do sprawiedliwości, o czym nauczał papież Benedykt XVI 22 września 2011 roku w Bundestagu. Oto jego słowa: „Sukces może również omamić, otwierając drogę do zafałszowania prawa, do niszczenia sprawiedliwości. «Czymże są wyzute ze sprawiedliwości państwa, jeśli nie wielkimi bandami rozbójników?» – powiedział kiedyś święty Augustyn (*De civitate Dei*, IV, 4,1). My, Niemcy, wiemy z własnego doświadczenia, że słowa te nie są czczymi pogroźkami. Przeżyliśmy odłączenie się władzy od prawa, podeptanie przez nią prawa, tak iż państwo stało się narzędziem niszczenia prawa – stało się dobrze zorganizowaną bandą złoczyńców, która mogła zagrozić całemu światu i zepchnąć go na skraj przepaści. Służba prawu i walka z panowaniem niesprawiedliwości jest i pozostaje podstawowym zadaniem polityka. W obecnej historycznej chwili, gdy człowiek zyskał niewyobrażalną dotychczas moc, zadanie to staje się szczególnie naglące. Człowiek jest w stanie zniszczyć świat; może manipulować samym sobą”¹⁰. Bez prawa Bożego nie ma też prawdziwej demokracji i sprawiedliwości społecznej. Natomiast jednostronnie i smutno brzmi często powtarzane stwierdzenie, że jedyną sprawiedliwością jest to, że wszyscy ludzie muszą umrzeć i nikt nie może się wykupić od śmierci. Stanowi to dopiero początek pełnej sprawiedliwości.

Pełna sprawiedliwość należy do Boga, Chrystus ustanowił „królestwo prawdy i życia, królestwo świętości i łaski, królestwo sprawiedliwości, miłości i pokoju”¹¹. Dlatego kaznodzieja będzie nauczał słuchaczy o zasadach sprawiedliwości społecznej, uwrażliwiał na znaczenie prawa Bożego w budowaniu sprawiedliwego porządku społecznego, w czym konieczne jest kształtowanie zdrowego sumienia. Również na ambonie trzeba poruszać często akcentowane dziś w mediach takie opcje, jak: sprawiedliwość społeczna i oparta na niej gospodarka państwa, działalność kulturalna i oświatowa itd.

Pouczać o Bogu Stwórcy i Władcy wszechświata, Panu człowieka, narodu i państwa, kaznodzieja uwydatni ewangeliczne zasady zawarte w ośmiu błogo-

¹⁰ Benedykt XVI, *Serce rozumne...*, s. 39.

¹¹ Prefacja o Jezusie Chrystusie, Królu wszechświata.

sławieństwach, który to tekst wiele razy występuje w czytaniach liturgicznych (Mt 5,1-12a; 4 niedz. zw. A; Łk 6,17.20-26; 6 niedz. zw. C). Z Kazania na Górze wiemy, że u Boga mają znaczenie ludzie ubodzy (Jk 2,1-5; 23 niedz. zw. B), cisi, pragnący sprawiedliwości, wprowadzający pokój (Mt 5,5-6.9), miłosierni i czystego serca (Mt 5,7-8). Przeciwnie zaś, wielcy tego świata, jeżeli postępują nieuczciwie, źle i nagannie, zasługują na Jezusowe „biada” (Łk 6,17.20-26; 6 niedz. zw. C), czeka ich los ewangelicznego bogacza (Łk 16,19-31; 26 niedz. zw. C). Nieraz niespodziewanie w ich życiu spełniają się słowa Jezusa: „Głupcze, jeszcze tej nocy zażądają twojej duszy od ciebie” (Łk 12,13-21; 18 niedz. zw. C). Dzieje ludzkości dowodzą, że w końcu zwyciężają prawda, dobro i miłość, a klęskę ponosi nienawiść i zło. Chrystus mówi: „Nie bójcie się więc ich! Nie ma bowiem nic skrytego, co by nie miało być wyjawione” (Mt 10,26-30; 12 niedz. zw. A). Historia surowo ocenia i potępia wielkich tego świata, którzy postępowali niegodziwie, krzywdzili i gorszyli ludzi¹².

Nie chodzi jednak o to, aby z ambony piętnować władze, gdyż jak mówi łacińskie adagium *nomina sunt odiosa*, czyli imiona publicznie wypowiedziane wywołują odwet, nienawiść. Trzeba natomiast ogólnie wzywać wiernych do odpowiedzialnego zachowania wobec ludzi sprawujących władzę w państwie i społeczeństwie.

Z omówionych perykop biblijnych wybrano najbardziej charakterystyczne i zestawiono je w tabeli, co ułatwi czytelnikowi śledzenie problemów i korzystanie z czytań.

Tabela 2. Teksty biblijne z Lekcjonarza pośrednio (implicite) wskazujące na problemy moralno-polityczne

Tekst biblijny	Cytat z perykopy	Temat	Lekcjonarz
Pwt 4,1-2.6-8	„Który naród ma prawa i nakazy tak sprawiedliwe, jak całe to Prawo, które Ja wam dziś daję?” (Pwt 4,8)	Prawo Boże podstawą sprawiedliwości społecznej	22 niedz. zw. B
Ps 40,2-10	„Twoje prawo mieszka w moim sercu” (Ps 40 9)	Umiłowanie prawa Bożego	2 niedz. zw. B
Ps 1,1-2	„...w Prawie Pańskim upodobał sobie” (Ps 1,2)	Prawo Boże w życiu człowieka sprawiedliwego	6 niedz. zw. C
Ps. 119,1-2.4-5.17-18.33-34	„Ucz mnie, bym przestrzegał Twego prawa” (Ps 119,34)	Troska o zachowywania prawa Bożego	6 niedz. zw. A

¹² J. Twardy, *Aktualizacja słowa Bożego w kaznodziejstwie*, Przemysł 2009, s. 267-270.

Syr 15,15-20	„Jeżeli zechcesz, zachowasz przykazania” (Syr 15,15)	Przykazania Boże a wolność człowieka	6 niedz. zw. A
Mt 5,38-48	„Miłujcie waszych nieprzyjaciół...” (Mt 5,44)	Miłość silniejsza niż nienawiść	7 niedz. zw. A
Mk 10,17-30	„Znasz przykazania...” (Mk 10,19)	Przykazania Boże podstawą ładu w państwie	28 niedz. zw. B
Ps 33,4-5.18-20.22	„On miłuje prawo i sprawiedliwość” (Ps 33,5)	Sprawiedliwość społeczna	29 niedz. zw. B
Ps. 71,1-17	Wyzwól mnie i ratuj w Twej sprawiedliwości” (Ps 71,2)	Wołanie o sprawiedliwość	4 niedz. zw. C
Mt 5,1-12a	„Błogosławieni, którzy łakną i pragną sprawiedliwości...” (Mt 5,6)	Dążenie do pełnej sprawiedliwości społecznej	4 niedz. zw. A Obrzędy: bierzm., chorych, pokuty, małż, pogrzebu
Ps 146,7.9	„uciśnionym wymierza sprawiedliwość (...) ochrania sierotę i wdowę”	Sprawiedliwość Boża a sprawiedliwość społeczna	23 niedz. zw. B
Łk 13,22-30	„Odstąpcie ode Mnie wszyscy, którzy dopuszczacie się niesprawiedliwości” (Łk 13,27)	Kara Boża za niesprawiedliwość	21 niedz. zw. C
Mdr 2,12.17-20	„Zróbmy zasadzkę na sprawiedliwego, bo nam niewygodny, sprzeciwia się naszym prawom, wypomina nam błędy naszych obyczajów” (Mdr 2,12)	Korupcja ludzi sprawujących władzę	25 niedz. zw. B
Jr 20,10-13;	„Donieście, donieśmy na niego! (...) Może da się zwieść...” (Jr 20,10)	Szantaż w polityce	12 niedz. zw. A
Mt 6,24-34	„Nikt nie może dwom panom służyć...” (Mt 6,24)	Służba Bogu i mamonie?	8 niedz. zw. A
Łk 16,1-13	„Żaden sługa nie może dwom panom służyć” (Łk 16,13)	Służyć Bogu i władzy świeckiej	25 niedz. zw. C

Mt 10,26-30	„Nie bójcie się więc ich. Nie ma bowiem nic zakrytego, co by nie miało być wyjawione” (Mt 10,26)	Prawo do pełnej prawdy	12 niedz. zw. A
Mt 25,31-56	„Pójdźcie błogosławieni (...) Idźcie precz ode Mnie, przekleści” (Mt 25,33.41)	Sąd ostateczny	Obrzędy: pogrzebu, s. 351n; błogosławieństw, t. I, s. 174-176.256

Jest jeszcze wiele innych tekstów biblijnych, które wskazują na potrzebę budowania chrześcijańskiego porządku społecznego, w tym ładu moralnego w dziedzinie polityki. Kompetentny kaznodzieja ma zatem wiele możliwości, aby w sposób trafny i oględny oceniać działalność moralno-polityczną ludzi, uwydatniać znaczenie władzy państwowej, wskazywać na jej zadania i przestrzegać przed błędami. Będzie również wychowywał słuchaczy do współodpowiedzialności za naród i państwo, wezwie ich do roztropnej współpracy ze sprawującymi władzę w społeczeństwie, do promowania dobra i zdecydowanego reagowania na zło z ich strony. Istotna jest zdrowa wrażliwość kaznodziei na zjawiska społeczne, aby z kolei mógł je dobrze ocenić w świetle słowa Bożego.

3. Wnioski i wskazania dla kaznodziejów

Celem niniejszego artykułu jest uwrażliwienie homiletów i kaznodziejów na moralno-polityczny charakter głoszenia słowa Bożego. Skoro mówią w imieniu Boga, mają również obowiązek w świetle Jego słowa oceniać całą moralną działalność człowieka. Najdoskonalszym przykładem roztropnej i zdecydowanej postawy wobec władzy świeckiej jest Jezus Chrystus, który sam będąc Prawdą, za głoszenie Ewangelii, prawdy Bożej, umarł na krzyżu, a przez to odniósł zwycięstwo nad nienawiścią, niesprawiedliwością i wszelkim kłamstwem. Podobnie w ciągu wieków czynili wierni Bogu i Kościołowi kaznodzieje, niejednokrotnie narażając się na sprzeciw i krytykę ze strony możnych tego świata. Męczennicy są przykładem jednoznacznej i mężnej postawy wobec władców i polityków, gdyż głosili prawdę z narażeniem swojego życia. Otwarcie mówili wrogom chrześcijaństwa: *Non decet* – Nie godzi się, *Non possumus* – Nie możemy.

Kapłan uwrażliwiony na problemy społeczno-polityczne znajdzie w Lekcjonarzu mszalnym wiele tekstów biblijnych, aby w oparciu o nie, wyraźnie lub pośrednio, odnieść się do moralnych postaw i zachowań ludzi, w tym również do ich aktywności politycznej. Będzie wykazywał, że Bóg jest Panem dziejów, sędzią żywych i umarłych, ma władzę nad tymi, którzy prowadzą działalność społeczną i polityczną.

Nauczając kompetentnie i autorytatywnie, kaznodzieja nie może traktować ambony jako trybuny politycznej, preferować poglądów jednej partii. W takim wypadku pogłębiałyby podziały społeczne i różnice między słuchaczami. Nie jest on trybunem ludowym, ale heroldem Boga, zwiastunem Jego zbawczej miłości. Dlatego będzie dobrze odróżniał problemy moralne i społeczne od politycznych, nie będzie traktował ich zamiennie, mieszał jednych z drugimi. Stąd też musi dobrze znać społeczną naukę Kościoła, aby w jej świetle mógł wskazywać na rozwiązywanie istotnych problemów egzystencjalnych, często mylonych z politycznymi. W razie potrzeby roztropnie wypowie się w sprawach moralno-politycznych, czyniąc to w świetle słowa Bożego i związanej z nim nauki Kościoła.

Kaznodzieja musi się kierować roztropnością; powinien dobrze rozemnać, kiedy zabrać głos w sprawach politycznych, a kiedy milczeć. Skoro milczenie nie zawsze jest złotem, a mowa nie zawsze srebrem, to jednak zawsze należy pobudzać wiernych do działania w duchu Ewangelii, kształtować ich moralne postawy. Święty Paweł wzywa chrześcijan, aby odważnie głosili słowo Boże, czyniąc to „w porę i nie w porę” (2 Tm 4,2). Na główne cele nauczania społeczno-politycznego wskazuje II Sobór Watykański, którego słowami zakończmy ten artykuł: „Nie ma nic lepszego dla konstruowania prawdziwie humanitarnego życia politycznego niż zachowywanie wewnętrznego poczucia sprawiedliwości i życzliwości oraz potrzeby służenia dobru wspólnemu, a także umacnianie podstawowych poglądów na prawdziwą naturę wspólnoty politycznej, jak również jej cel, praworządność oraz zakres władzy publicznej” (*Gaudium et spes* 73).

Bibliografia

- Baumgartner A., *Politische Ethik*, w: *Lexikon für Theologie und Kirche*, Bd. 8, Freiburg 1993, k. 389-391.
- Benedykt XVI, *Serce rozumne. Refleksje na temat podstaw prawa* (Przemówienie w Bundestagu, 22.09.2011), „L'Osservatore Romano”, wyd. pol. 10-11 (2011), s. 38-41.
- Czajkowski M., *Funkcja profetyczno-krytyczna Kościoła przepowiadającego w świetle Biblii*, „Materiały Problemowe” 10,18 (1986), s. 95-103.
- D'Agostino F., Giorello G., *Kościół a polityka*, Kraków 2011.
- Galizzi M., *Jezus ofiarą władzy. Ewangelia według św. Łukasza*, t. 3, Warszawa 1988.
- Grossfeld J., *Kilka uwag o losie chrześcijanina w polityce*, „Chrześcijaństwo. Świat. Polityka” 2,11 (2010), s. 4-7.
- Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Christifideles laici* (1988).
- Katechizm Kościoła katolickiego*, Poznań 2002, nr 2244-2246, 2254-2257; s. 722: Indeks rzeczowy: polityka.
- Katolicyzm społeczny a Polska współczesna. III Tydzień społeczny, 13-18 maja 1996 r. Przemówienia i referaty*, Warszawa 1997.
- Katolik a polityka*, red. A. Zwoliński, Kraków 1999.
- Krukowski J., *Teologia pasterska katolicka*, Przemyśl 1869.

- Mazurkiewicz P., *Wyzwania, jakie stają przed chrześcijaninem biorącym udział w polityce*, „Chrześcijaństwo. Świat. Polityka” 2,11 (2010), s. 27-37.
- Metz J.B., *Politische Theologie*, w: *Lexikon für Theologie und Kirche*, Bd. 8, Freiburg 1999³, k. 392-394.
- Ojciec święty Jan Paweł II. O polityce*, wstęp i oprac. P. Słabek, Kraków 2001.
- Politik und Moral. Ergebniss einer Umfrage*. „Theologisch-praktische Quartalschrift“ 135,3 (1987), s. 262-269.
- Polityka na ambonie*, red. W. Przyczyna, L. Szewczyk, Kraków 2015.
- Romaniuk K. [i in.], *Komentarz praktyczny do Nowego Testamentu*, t. 1, Poznań – Kraków 1999.
- Schöttler H.G., *Politische Predigt*, w: *Lexikon für Theologie und Kirche*, Bd. 8, Freiburg 1999³, k. 392.
- Słownik katolickiej nauki społecznej*, red. W. Piwowarski, Warszawa 1993.
- Słownik socjologiczny*, Toruń 1999².
- Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska o Kościele *Gaudium et spes* (1965).
- Sobór Watykański II, Konstytucja o liturgii *Sacrosanctum Concilium* (1963).
- Twardy J., *Aktualizacja słowa Bożego w kaznodziejstwie*, Przemyśl 2009.
- Wacker B., *Politische Theologie*, w: *Neues Handbuch theologischer Grundbegriffe*, Bd. 3, s. 379-391.
- Winter F., *Die Predigt*, w: *Handbuch der Praktischen Theologie*, red. H. Ammer [i in.], Berlin 1974, s. 199-312.
- Zięba M., *Dylematy chrześcijańskiego polityka*, „Chrześcijaństwo. Świat. Polityka” 2,11 (2010), s. 8-17.

Słowa kluczowe: homiletyka, kaznodziejstwo, Lekcjonarz mszalny, polityka, nauka społeczna Kościoła

Keywords: homiletics, preaching, Lectionary for Mass, politics, Catholic social teaching